

POWSTANIE I DZIAŁALNOŚĆ PREFEKTURY DEPARTAMENTU KRAKOWSKIEGO 1809 (1810)–1815¹

 <https://orcid.org/0000-0002-9717-1046>

Michał Baczkowski

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

ABSTRACT

ESTABLISHMENT AND ACTIVITY OF THE PREFECTURE OF THE KRAKÓW DEPARTMENT 1809 (1810)–1815

The departmental prefecture of Kraków was established in April 1810 on the basis of the Administrative Office of the Kraków Powiat, established by the provisional Polish authorities during the War of the Fifth Coalition (1809). The creation of the prefecture was preceded by a dispute over the scope of powers of this institution and an attempt to grant Kraków a special status outside the departmental structures in the Duchy of Warsaw. In political terms, the prefect of the department presented pro-Napoleonic views until May 1813. After the seizure of Kraków by the Russian army, he switched to pro-Russian positions, seeing Tsar Alexander as the protector of the Polish cause. The Kraków Department was managed efficiently by the prefecture. In some cases (Kraków's local governance, limitation of Jewish economic activities), the prefect of the Department applied solutions that were inconsistent with the applicable law. For the next two prefects of the Kraków Department (Stanisław Wodzicki and Kasper Wielogłowski) this office was the first stage of their official career, which ended for them with the function of the president of the Senate of the Free City of Kraków.

Keywords: Duchy of Warsaw, departmental prefecture of Kraków, territorial authority on Polish lands.

Słowa kluczowe: Księstwo Warszawskie, prefektura departamentowa krakowska, władza terytorialna na ziemiach polskich.

¹ Pod pojęciem prefektury należy rozumieć urząd prefekta wraz z całym aparatem administracyjnym podporządkowanym mu (art. 65 Konstytucji Księstwa Warszawskiego). W warunkach krakowskich zasady tworzenia administracji państwowej były kwestionowane przez część miejscowych elit, a od jesieni 1809 r. do wiosny 1810 r. funkcjonowały tu władze przejściowe, luźno związane z normami ustrojowymi Księstwa Warszawskiego.

Dzieje władz naczelných i administracji Księstwa Warszawskiego są dobrze znane i były obiektem badań naukowych już od drugiej połowy XIX wieku. Przede wszystkim interesowano się historią centralnych organów państwa, armii oraz sejmu, jak również recepcją francuskich wzorców prawno-administracyjnych na gruncie polskim². Znacznie mniejsze zainteresowanie wzbudziło funkcjonowanie władz terytorialnych: prefektur, podprefektur i magistratów, chociaż również w nich odnotowano sporo osiągnięć, dotyczących raczej historii władz municypalnych niż departamentowych lub powiatowych³.

Na niezadawalający stan wiedzy na temat władz prowincjonalnych Księstwa Warszawskiego wpłynęło wiele czynników. Ich znaczenie w scentralizowanym państwie mogło się wydawać stosunkowo niewielkie i ograniczone do pośrednictwa w korespondencji z ministerstwami, nadzorowania wprowadzanych w życie rozporządzeń oraz kontrolowania działań organów administracji niższego szczebla⁴. Zróżnicowany i niepełny stan zachowania materiału źródłowego nie ułatwia badań. W Archiwum Narodowym w Krakowie znajduje się część akt prefektury departamentowej⁵ dotyczących głównie sprawowania kontroli nad różnymi instytucjami w Krakowie i bliższych okolicach. Ponadto zachowały się resztki akt podprefektur: krakowskiej⁶ i krze-

² F. Skarbek, *Dzieje Księstwa Warszawskiego*, t. 1–2, Poznań 1860; A. Rembowski, *Zżycia konstytucyjnego Księstwa Warszawskiego*, Kraków 1905; B. Gembarzewski, *Wojsko polskie. Księstwo Warszawskie 1807–1814*, Warszawa 1905; M. Rostworowski, *Rada Ministrów i Rada Stanu Księstwa Warszawskiego. Przyczynek do dziejów ich organizacji*, Kraków 1911; J. Willaume, *Fryderyk August jako Książę Warszawski (1807–1815)*, Poznań 1939; W. Bartel, J. Kosim, W. Rostocki, *Ustawodawstwo Księstwa Warszawskiego. Akty normatywne władzy najwyższej*, t. 1–4, Warszawa 1964–1969; W. Sobociński, *Historia ustroju i prawa Księstwa Warszawskiego*, Toruń 1970; M. Kallas, *Konstytucja Księstwa Warszawskiego, jej powstanie, systematyka i główne instytucje w związku z normami szczególnymi i praktyką*, Toruń 1970; J. Goclon, *Polska na królu pruskim zdobyta. Ustrój, administracja i sądownictwo doby Komisji Rządzącej w 1807 roku*, Warszawa 2002; J. Przygodzki, *Rada Najwyższa Tymczasowa Księstwa Warszawskiego 1813–1815. Organizacja i działalność*, Wrocław 2002; J. Malec, *Wpływy napoleońskie w strukturze administracji ziem polskich w pierwszej połowie XIX wieku* [w:] *Studia z dziejów administracji nowożytnej*, red. J. Malec, Kraków 2003; P. Cichoń, *Rozwój myśli administracyjnej w Księstwie Warszawskim 1807–1815*, Kraków 2006; G. Smyk, *Francuskie prawo i instytucje ustrojowe w Księstwie Warszawskim*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2007, t. LXII (Sectio f. Historia, Księstwo Warszawskie z perspektywy 200 lat. Ludzie – instytucje – tradycja).

³ M. Kallas, *Organy administracji terytorialnej w Księstwie Warszawskim*, Toruń 1975; idem, *Podział administracyjny Księstwa Warszawskiego (1806–1815)*, „Czasopismo Historyczno-Prawne” 1978, t. 30, z. 2; A. Rosner, *Czy członkowie rad departamentowych w Księstwie Warszawskim „sami z siebie umieli być obywatelami”* [w:] *Ustrój i prawo w przeszłości dalszej i bliższej*, red. J. Malec, W. Uruszczak, Kraków 2001; A. Nieuważny, *Toruń w dobie wojen napoleońskich i Księstwa Warszawskiego* [w:] *Historia Torunia*, t. III, red. M. Biskup, Toruń 2003; M. Baczkowski, *W cieniu napoleońskich orłów. Rada Municypalna Krakowa 1810–1815*, Kraków 2010; P. Cichoń, *Zmiany prawnoustrojowe w „napoleońskim” Krakowie w latach 1809–1815*, „Studia z Dziejów Prawa i Państwa Polskiego” 2021, t. XXIV, s. 31–48.

⁴ P. Cichoń, *Wpływy francuskie w administracji Księstwa Warszawskiego*, ZNUJ, „Prace Historyczne” 2013, z. 1 (Rok 1812. Studia z dziejów polityczno-militarnych, red. M. Baczkowski, K. Kuras), s. 11–15.

⁵ Archiwum Narodowe w Krakowie [dalej: ANK], sygn. 29/72/0/1–22.

⁶ ANK, sygn. 29/72/0/0/–13–20.

szowickiej, oraz opisy statystyczne departamentu⁷. Istotnym uzupełnieniem są akta magistratu krakowskiego zawierające między innymi korespondencję prezydenta miasta i Rady Muncypalnej z prefektem departamentu i Radą Departamentową⁸. Część regestrów korespondencji prefekta z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych znalazła się w protokołach sesji Rady Ministrów Księstwa Warszawskiego w Archiwum Głównym Akt Dawnych⁹. Pojedyncze materiały krakowskiej prefektury departamentowej są przechowywane w Archiwum Państwowym w Kielcach w zespole Rządu Gubernialnego Radomskiego.

Zasady funkcjonowania departamentów i władz lokalnych regulowała konstytucja Księstwa Warszawskiego. W myśl artykułu 65 przy każdym prefekcie funkcjonowała Rada Interesów Spornych oraz Rada Departamentowa. Przy podprefektach powiatowych miały zaś działać rady powiatowe (artykuł 66). Niżej w hierarchii administracyjnej stały muncypalności, składające się z prezydenta lub burmistrza oraz rady muncypalnej (artykuł 67). Prefektów, radców prefektur, podprefektów oraz prezydentów lub burmistrzów miast mianował król, a członków wyżej wspomnianych rad wyznaczał monarcha z podwójnej listy kandydatów wybranych przez sejmiki lub zgromadzenia gminne (artykuł 68)¹⁰.

Po zwycięskiej wojnie z Austrią w 1809 roku oraz przyłączeniu Zachodniej Galicji wraz z okręgiem zamojskim i podgórskim na mocy pokoju w Schönbrunn liczba departamentów Księstwa Warszawskiego wzrosła z 6 do 10. Departament krakowski utworzono na mocy dekretu królewskiego z 24 lutego 1810 roku. Objął on ziemie dawnego austriackiego cyrkułu krakowskiego, północny skrawek cyrkułu myślenickiego oraz powiaty pilicki i lelowski należące do departamentu kaliskiego Księstwa Warszawskiego¹¹.

Początków funkcjonowania prefektury departamentowej krakowskiej należy jednak szukać w tymczasowych rozwiązaniach przyjętych latem 1809 roku podczas podboju Galicji przez wojsko Księstwa Warszawskiego. Po zajęciu Krakowa i cyrkułu krakowskiego przez oddziały polskie w połowie lipca 1809 roku zostały tu rychło ustanowione prowizoryczne władze administracyjne. Z ramienia Rządu Centralnego Obojga Galicji powołano do życia Urząd Administracyjny Powiatu Krakowskiego z księciem Henrykiem Lubomirskim na czele¹². Urząd miał po części pełnić funkcję dawnego krakowskiego starostwa cyrkularnego, aczkolwiek model działania i zakres kompetencji stopniowo coraz bardziej zaczęły przypominać zasady funkcjonowania prefektur departamentowych Księstwa Warszawskiego. Ostatecznie krakowska

⁷ ANK, sygn. 29/72/0/0/-/12.

⁸ Z nich najwięcej materiałów dotyczących działalności prefektury departamentowej zawierają: ANK, sygn. 29/3/0/2.2/3655–3664; sygn. 29/3/0/2.3/3835–3841; sygn. 29/3/0/2.3/3936.

⁹ Archiwum Główne Akt Dawnych [dalej: AGAD], sygn. 1/176/0/1/72; 1/176/0/1/73.

¹⁰ *Dziennik praw Księstwa Warszawskiego* [dalej: DPKW], t. 1, nr 1, Warszawa 1808, s. XL–XLIV.

¹¹ DPKW, t. 2, nr 16, Warszawa 1810, s. 128–130, 143–150.

¹² Pod pojęciem powiatu rozumiano tu dawny obszar austriackich cyrkułów. Termin ten nie miał nic wspólnego z niewielkimi terytorialnie powiatami Księstwa Warszawskiego.

prefektura departamentowa powstała właśnie na bazie efemerycznego Urzędu Administracyjnego Powiatu Krakowskiego¹³.

Urząd Administracyjny został podporządkowany komisarzowi rządowemu Franciszkowi Węglińskiemu, wyznaczonemu przez Rząd Centralny Obojga Galicji 21 września 1809 roku¹⁴. Wkrótce pozycja Węglińskiego stała się tak silna, że sam Urząd Administracyjny został przez niego zupełnie zdominowany. Dodatkowo sprzyjał temu niemal zupełny brak aktywności księcia Lubomirskiego, który najwyraźniej nie potrafił lub nie chciał podjąć na poważnie swoich obowiązków¹⁵.

Drugim organem prowizorycznej władzy polskiej, ograniczonej wszakże do samego Krakowa, był urząd intendenta miasta. Został on ustanowiony jako element administracji powołanej do życia przez władzę wojskową Księstwa Warszawskiego na wzór analogicznych instytucji tworzonych przez Napoleona na ziemiach okupowanych¹⁶. Z inicjatywy Andrzeja Horodyskiego, dyrektora cywilno-wojskowego przy głównej kwaterze, 19 lipca 1809 roku stanowisko intendenta Krakowa objął Michał Kochanowski. Nominację tę następnie potwierdził książę Józef Poniatowski¹⁷.

Pomiędzy obydwojma strukturami krakowskiej władzy lokalnej niemal natychmiast wybuchł gwałtowny spór. Był on w dużym stopniu odzwierciedleniem istniejących napięć między samym księciem Józefem Poniatowskim i intendentem generalnym dla ziem zaboru austriackiego a władzami Rządu Centralnego Obojga Galicji¹⁸. Co więcej, dotyczył on także prerogatyw przyszłego prefekta departamentu krakowskiego. Pomimo formalnego wcielenia Nowej Galicji do Księstwa Warszawskiego 7 listopada 1809 roku stan dwuwładzy w Krakowie trwał dalej. W grudniu 1809 roku wydawało się, że Urząd Administracyjny wziął górę i na dobre zdołał się pozbyć niechcianego intendenta. Wówczas na polecenie Rządu Centralnego Obojga Galicji Kochanowski został odwołany ze swojej funkcji i przeniesiony do powiatu radomskiego w bliżej nieokreślonym charakterze radcy. Sam zainteresowany jednak nie pogodził się z tą degradacją. Natychmiast opuścił Kraków, mianując swoim zastępcą Józefa Gollmayera, Niemca, „człowieka jeszcze za rządu zeszłego notowanego i teraz przez Sąd Apelacyjny oddalonego”. Potem udał się do Warszawy w celu osobistej interwencji u ministra spraw wewnętrznych¹⁹.

¹³ Ks. Henryk Lubomirski został formalnie zatwierdzony 17 IV 1810 r. na stanowisku prefekta departamentu krakowskiego. T. Knopp, *Prefekci Księstwa Warszawskiego. Przyczynek do portretu zbiorowego*, „Studia Historyczne” 2012, nr 3–4, s. 362.

¹⁴ K. Krzós, *Z księciem Józefem w Galicji. Rząd Centralny Obojga Galicji*, Warszawa 1967, s. 224. Według Krzosa komisarzem powiatowym krakowskim miał zostać mianowany Aleksy Wężyk. W świetle zachowanego materiału aktowego nie podjął on jednak żadnych czynności, natomiast przedstawicielem Rządu Centralnego w Krakowie został Franciszek Węgliński, mianowany formalnie na tę funkcję w powiatach kieleckim i radomskim.

¹⁵ ANK, sygn. 29/72/0/1, vol. 2, k. 5, 7, 153.

¹⁶ O Intendenturze Generalnej w Galicji zob. K. Krzós, op. cit., s. 81–87, 90–93.

¹⁷ ANK, sygn. 29/72/0/1, vol. 2, k. 17–18, 88–89. Według innych raportów Kochanowski został powołany na to stanowisko już 15 VII 1809 r. przez gen. Aleksandra Roźnieckiego. Ibidem, k. 60.

¹⁸ Szerzej zob. K. Krzós, op. cit., s. 220–229.

¹⁹ ANK, sygn. 29/72/0/1, vol. 2, k. 10, 88–89.

Zaistniałą sytuację natychmiast usiłowali wykorzystać jego adwersarze. 18 stycznia 1810 roku Węgliński wydał dekret, w myśl którego magistrat Krakowa został podporządkowany Urzędowi Administracyjnemu (poza sprawami sądowymi). Urząd Administracyjny miał obsadzić stanowisko wiceprezydenta Krakowa (etat prezydenta wakował od kilku lat) poprzez nominację „obywatela znanego ze swoich cnót patriotycznych”. Na mocy tego dekretu Kochanowski został usunięty ze stanowiska intendenta, podobnie jak wyznaczony przez niego tymczasowy wiceprezydent Krakowa Józef Gollmayer²⁰.

Ten akt prawny w rzeczywistości dotyczył bardzo istotnego zagadnienia: jakie kompetencje przynależały Urzędowi Administracyjnemu i komu właściwie podlegały władze municypalne Krakowa? Czy były one podporządkowane administracji wojskowej Księstwa Warszawskiego i w związku z tym mogły wybić się na niezależność wobec prowincjonalnej administracji cywilnej, czy też powinny zostać w pełni uzależnione od prefektów departamentowych, którzy mieli być w przyszłości mianowani na nowo zdobytych ziemiach? W szerszej interpretacji problem ten sprowadzał się do odpowiedzi na pytanie: jaki zakres kompetencji otrzyma przyszły prefekt departamentu krakowskiego?²¹

Kochanowski w swoich działaniach usiłował forsować ideę daleko idącej niezależności zarządu Krakowa od władz powiatowych (departamentowych). Proponował inny zakres prerogatyw przyszłego prefekta departamentowego krakowskiego, niż wynikałoby to z zapisów konstytucyjnych oraz praktyki administracyjnej Księstwa Warszawskiego. Postulował podporządkowanie władz miejskich bezpośrednio Ministerstwu Spraw Wewnętrznych z pominięciem szczebla powiatowego (departamentowego). Powoływał się przy tym na dekret króla z 7 grudnia 1809 roku o utrzymaniu tymczasowej administracji w zdobytej Galicji. Według Kochanowskiego władza magistratu krakowskiego powinna być analogiczna do kompetencji Urzędu Administracyjnego Powiatu Krakowskiego. W praktyce oznaczałoby to wyjęcie miasta spod jurysdykcji władz lokalnych oraz zrównanie zakresu czynności prezydenta miasta i prezesa departamentu²².

Z awantury tej zwycięsko wyszedł Kochanowski, wsparty najprawdopodobniej przez księcia Józefa Poniatowskiego. Ale jego triumf był pozorny. Minister spraw wewnętrznych Jan Paweł Łuszczewski w swoim piśmie do Lubomirskiego z 17 lutego 1810 roku otwarcie ubolewał nad sposobem przywrócenia Kochanowskiego do władzy, ale zarazem stwierdzał, że decyzja ta nie ulegnie zmianie. Niejako na marginesie żądał udowodnienia zarzutów o łapówkarstwo wysuniętych przez Lubomirskiego²³. Nie zmieniało to faktu, że koncepcja bezpośredniego podporządkowania Krakowa władzom centralnym, z ominięciem szczebla władz departamentowych, została zignorowana. Minister spraw wewnętrznych jasno stwierdził, że zarząd Krakowa musi być podporządkowany władzom powiatowym/departamentowym jako organom administracji centralnej. Pisał, że minister nie może „odosobnić władzy

²⁰ Ibidem, k. 5–7, 10.

²¹ Zob. P. Cichoń, *Wpływy francuskie...*, s. 13–14.

²² ANK, sygn. 29/72/0/1, vol. 2, k. 82–83.

²³ Ibidem, k. 92.

magistratu od władzy administracyjnej”, a prezes Urzędu Administracyjnego Powiatu Krakowskiego powinien być traktowany jak prefekt departamentu. Jednocześnie podkreślił, że według konstytucji Księstwa Warszawskiego żadne miasto nie zostało wyłączone spod władzy prefekta. Była to całkowita porażka idei Kochanowskiego, który szybko stracił zainteresowanie organizacją nowej prefektury²⁴.

Kwestia prerogatyw przyszłego prefekta departamentu krakowskiego została tym samym ostatecznie wyjaśniona, a Kraków nie otrzymał żadnych przywilejów dających mu wyjątkowy status w państwie. Jednocześnie pozycja polityczna Lubomirskiego, jako prezesa Urzędu Administracyjnego, a w domyśle przyszłego prefekta, w wyniku tego sporu uległa poważnemu osłabieniu. Sam Lubomirski doskonale zdawał sobie z tego sprawę²⁵.

Stan chaosu prawno-kompetencyjnego trwał do 24 lutego 1810 roku, czyli do ustanowienia nowych departamentów Księstwa Warszawskiego, w tym krakowskiego. 17 kwietnia tegoż roku wprowadzono z kolei szczegółowy podział departamentów na powiaty, co oznaczało także ostateczne wytyczenie ich granic²⁶. Urząd Administracyjny Powiatu Krakowskiego przekształcono w prefekturę departamentu krakowskiego, któremu podporządkowano nowo kreowane podprefektury powiatowe. Prefektem został książę Henryk Lubomirski, radcami Kasper Wielogłowski i Wojciech Linowski, a sekretarzem Michał Wroński²⁷.

Kariera Lubomirskiego zakończyła się jednak bardzo szybko. Zniechęcony dotychczasowym konfliktem z Kochanowskim nie podjął swoich obowiązków. Jego stanowisko objął ostatecznie Stanisław Wodzicki, były generał ziemiański z 1794 roku. Jeszcze w grudniu 1809 roku zdawał się prominentnym, ale niezbyt ambitnym zastępcą prezesa Urzędu Administracyjnego Powiatu Krakowskiego. Nie angażował się w gwałtowny spór między Kochanowskim a Lubomirskim, stwarzając wrażenie solidnego urzędnika arystokratycznego pochodzenia, pilnie realizującego wytyczne nadrzędnych władz²⁸.

Wiosną 1810 roku Wodzicki przejął *de facto* obowiązki prefekta jako radca prefektury, a od 24 maja tegoż roku występował jako zastępca Lubomirskiego. Z powodu niemal całkowitej beczynności swojego nominalnego przełożonego, a następnie opuszczenia przez niego Krakowa, w rzeczywistości kierował całością spraw departamentu. Zajmował się między innymi reformą podatków w Krakowie, współpracując z tymczasowym magistratem krakowskim²⁹. Interweniował także w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych na rzecz finansowania i utrzymania niezależności krakowskiego szpitala św. Łazarza (stało się to zaczynem długotrwałego konfliktu z Akademią

²⁴ Ibidem, k. 80, 93.

²⁵ Ibidem, k. 89.

²⁶ DPKW, t. 2, nr 16, Warszawa 1810, s. 128–130, 143–145.

²⁷ *Kalendarzyk Polityczny Chronologiczny i Historyczny na rok pański 1811 z Magistraturami Krakowskimi*, Warszawa [1811], s. 158.

²⁸ ANK, sygn. 29/72/0/1, vol. 2, k. 1–3, 74.

²⁹ ANK, sygn. 29/72/0/1, vol. 3, k. 66–73.

Krakowską oraz Izbę Edukacyjną)³⁰. Co ważne, to bezpośrednio do niego kierował swoje pisma i rozporządzenia minister spraw wewnętrznych³¹.

W lecie 1810 roku Wodzicki zajął dość zdecydowane stanowisko w kwestii reorganizacji magistratu krakowskiego i oceny urzędników krakowskich. Należy sądzić, że jego analiza miała na celu wykazanie się przed ministrem spraw wewnętrznych jako sprawny i rzetelny urzędnik. Nic też dziwnego, że gdy Lubomirski otrzymał dymisję 5 września 1810 roku, to jego miejsce zajął właśnie Wodzicki³². W skład zmodyfikowanej wówczas Rady Prefekturalnej weszli radcy: Kasper Wielogłowski, Wojciech Linowski, Feliks Grodzicki oraz Ignacy Badeni. Sekretarzem generalnym został Michał Wroński, komisarzami asesorami Jacek Mieroszewski i Andrzej Ra- doński, zaś asesorem prawnym Sylwester Strzelecki³³.

Do kolejnych przetasowań we władzach prefektury departamentowej doszło wiosną 1813 roku, po rozpoczęciu okupacji Krakowa przez wojska rosyjskie. Wodzicki już na początku tego roku w obliczu klęski sprawy napoleońskiej usiłował złożyć dymisję. Zamiast tego 26 maja 1813 roku otrzymał urlop udzielony przez prezesa rządu Księstwa Warszawskiego Stanisława Kostkę Potockiego³⁴. Od maja do sierpnia tymczasowo funkcję prefekta sprawował Kasper Wielogłowski. W sierpniu 1813 roku Wodzicki powrócił jednak na stanowisko, ale w praktyce swoją funkcję sprawował tylko do grudnia, gdy jego obowiązki przejął ponownie Wielogłowski, występujący formalnie jako radca prefektury³⁵. Co najmniej od lutego 1814 roku Wielogłowski był już faktycznym prefektem departamentu. Wykazał się dość dużą energią, popadając zresztą w niezbyt istotne spory z Radą Najwyższą Tymczasową Księstwa Warszawskiego, dotyczące interpretacji zmieniających się szybko norm prawnych. Jego zastępcą (jako radca prefektury) został Aleksander Linowski, który nieco szerszą działalność rozwinął na wiosnę 1815 roku, przejmując okresowo w zastępstwie władzę nad departamentem³⁶. Spośród innych aktywniejszych urzędników w dobie okupacji rosyjskiej wymienić można sekretarza generalnego Feliksa Grodzickiego³⁷ oraz komisarza asesora prefektury Jacka Mieroszewskiego³⁸.

O ile urząd prefekta zaczął normalnie funkcjonować wiosną 1810 roku, o tyle nie zdołano wówczas powołać organicznie związanych z nim ciał przedstawicielskich (Rady Departamentowej, rad powiatowych, krakowskiej Rady Muncypalnej), niezbędnych do właściwego działania władz departamentowych i zobowiązanych do opiniowania decyzji prefektury w sprawach finansowych oraz majątkowych. Ich

³⁰ W spór ten, kulminujący w latach 1810–1812, zaangażował się Stanisław Kostka Potocki jako prezes Izby Edukacyjnej, a następnie jako prezes Rady Ministrów, występując przeciw koncepcjom Wodzickiego. ANK, sygn. 29/72/0/3, vol. 1, k. 27–51; vol. 2, k. 619–623, 653.

³¹ ANK, sygn. 29/72/01, vol. 1, s. 27–31, 39.

³² T. K o p p, op. cit., s. 362.

³³ *Kalendarzyk polityczny pijarski na rok przestępny 1812*, Warszawa 1811, s. 216.

³⁴ *Pamiętniki hr. Stanisława Wodzickiego*, Kraków 1888, s. 21–23.

³⁵ Do XII 1813 r. skład personalny prefektury nie uległ zmianie. *Kalendarzyk polityczny pijarski na rok 1814*, Warszawa [1813], s. 215.

³⁶ ANK, sygn. 29/72/0/2, vol. 6, k. 10, 61–78, 138; vol. 7, k. 1–29.

³⁷ Ibidem, vol. 1, k. 5, 29.

³⁸ Ibidem, vol. 2, k. 655.

miejsce zajęła prowizoryczna Rada Prefekturalna (dla całego departamentu), a w Krakowie Zastępcza Rada Muncypalna, obie złożone z mianowanych urzędników. Ten stan trwał aż do wiosny 1812 roku. W kwietniu, po przeprowadzeniu wyborów i użyciu nominacji królewskiej, zwołano krakowską Radę Muncypalną, a najprawdopodobniej w czerwcu Radę Departamentową. W ten sposób w połowie 1812 roku organizacja całości władz departamentowych została wreszcie zakończona³⁹.

Kres funkcjonowania prefektury nastąpił w wyniku postanowień kongresu wiedeńskiego. Departament krakowski podzielono na trzy części: większość przypadła Królestwu Polskiemu, ze stolicy wraz z okręgiem utworzono Wolne Miasto Kraków, a ziemie położone na południe od Wisły wcielono do Austrii. Stosowne traktaty podpisano 3 maja 1815 roku, ale początkowo zarówno prefekt, jak i warszawskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zdawały się ignorować te zmiany. Prefekt prowadził rutynową korespondencję z Warszawą w sprawie zatwierdzenia wyników przetargów, finansowania inwestycji, podwyżek pensji urzędniczych i tym podobnych. Dopiero od 14 sierpnia 1815 roku ministerstwo zaczęło zwracać uwagę na napływającą korespondencję z adnotacją: „przez nadanie Miastu Krakowowi prawa wolności rzecz odłożona”⁴⁰. Mimo wszystko prefekt uparcie kierował do Warszawy kolejne pisma dotyczące Krakowa co najmniej do 30 października 1815 roku, spotykając się z tą samą odpowiedzią. Stan swoistego zawieszenia funkcjonowania władz administracyjnych zakończył się dopiero 28 listopada 1815 roku, gdy Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Królestwa Polskiego wydało dekret o wyłączeniu Krakowa i jego okolic spod jego jurysdykcji, jako obszaru stanowiącego nową państwowość w myśl postanowień traktatu wiedeńskiego⁴¹. Datę tę można traktować jako kres funkcjonowania prefekta i prefektury departamentu krakowskiego w dotychczasowym kształcie.

Zakres działalności prefekta obejmował całość spraw administracyjnych departamentu krakowskiego, a przede wszystkim:

- 1) wprowadzanie w życie wszelkich praw i rozporządzeń władz centralnych,
- 2) nadzór nad działalnością władz niższego szczebla (podprefektur, magistratów),
- 3) rozdział podatków i świadczeń publicznych na poszczególne powiaty (we współpracy z Radą Departamentową),
- 4) przygotowanie dostaw dla wojska,
- 5) organizację Gwardii Narodowej w miastach,
- 6) nadzór i administrację nad majątkiem państwowym (dobrami narodowymi, kopalniami, hutami),
- 7) nadzór nad niektórymi działami gospodarki prywatnej (fabrykami siarki i saletry, prochowniami) i kontrolę handlu,

³⁹ M. Baczkowski, *W cieniu...*, s. 47–48; DPKW, t. 4, nr 38, Warszawa 1812, s. 135–146; W. Sobociński, op. cit., s. 137; ANK, sygn. 29/72/0/2, vol. 6, k. 154; vol. 5, k. 57.

⁴⁰ ANK, sygn. 29/72/0/2, vol. 7, k. 49, 54.

⁴¹ Ibidem, k. 57. Pierwsze posiedzenie Senatu Wolnego Miasta Krakowa odbyło się 20 XI 1815 r., czyli przed wydaniem wspomnianego dekretu. S. Wachholz, *Rzeczpospolita Krakowska (okres do 1830 r.)*, Warszawa 1957, s. 135–136.

- 8) nadzór nad działalnością i finansowaniem duchowieństwa oraz funduszu religijnego,
- 9) finansowanie oświaty, szpitalnictwa i opieki społecznej oraz nadzór nad nimi,
- 10) nadzór nad działalnością władz Krakowa w kwestiach majątkowych, skarbowych, administracyjnych, policyjnych oraz personalnych⁴².

Ponadto prefekt był odpowiedzialny za krzewienie postaw pronapoleońskich (przynajmniej do rozpoczęcia okupacji rosyjskiej w maju 1813 roku), w tym za organizację świąt państwowych w stolicy departamentu (urodzin Napoleona, urodzin Fryderyka Augusta i tym podobnych), jak również za akces indywidualny i zbiorowy do Konfederacji Generalnej Królestwa Polskiego w lipcu 1812 roku⁴³. Co ciekawe, Wodzicki nie wyraził zgody na zorganizowanie w tym samym roku oddolnych obchodów rocznicy wyzwolenia Krakowa z rąk austriackich, która przypadała 15 lipca, argumentując zachowawczo, że „wszelkie uroczystości publiczne od rządu upoważnione być powinny”, a najpewniej obawiając się ewentualnej emancypacji politycznej mieszczaństwa krakowskiego⁴⁴.

Organem prasowym prowadzonym przez prefekta był „Dziennik Departamentowy Krakowski” wydawany od 1 czerwca 1812 roku. Jego zadaniem było między innymi publikowanie rozporządzeń, norm prawnych, raportów wojskowych. Był to dość typowy periodyk urzędowy Księstwa Warszawskiego, który jednak od razu nabrał charakteru ważnego organu informacyjnego i propagandowego na rzecz rozpowszechnienia wizji odbudowy państwowości polskiej w ramach napoleońskiej Europy. Niepodległościowy profil polityczny pisma zmienił się dopiero po zajęciu Krakowa przez wojska rosyjskie w maju 1813 roku⁴⁵. W kolejnych miesiącach Wodzicki nie miał najmniejszych obiekcji przed wsparciem cara Aleksandra I, do czego jako prefekt zobowiązał podległe mu władze. Po abdykacji Napoleona nowy prefekt, Wielogłowski, kontynuował tę politykę, widząc w Aleksandrze protektora sprawy polskiej i mając w tej kwestii pełne poparcie Rady Departamentowej⁴⁶.

W działaniach bieżących najważniejszymi wyzwaniem prefekta były koordynacja działalności podprefektów i magistratu Krakowa w dziedzinie realizacji świadczeń na rzecz państwa oraz współpraca z Radą Departamentową i krakowską Radą Muncypalną w sprawach finansowych. Warto przy tym podkreślić, że wszystkie najważniejsze instytucje państwowe i publiczne departamentu znajdowały się w Krakowie, który jako drugi co do wielkości w państwie ośrodek gospodarczy i intelektualny

⁴² Te kwestie są najlepiej uchwytnie w spuściźnie aktowej prefektury departamentu krakowskiego.

⁴³ „Dziennik Departamentowy Krakowski”, 12 VII 1812 r., nr 7, s. 67, 69–74; „Gazeta Krakowska”, 8 VII 1812 r., nr 55, s. 653–654, 662–663; 12 VII 1812 r., nr 56, s. 665–666.

⁴⁴ ANK, sygn. 29/3/0/2.2/3656, k. 423.

⁴⁵ M. Kallas, „Dziennik Departamentowy Krakowski” (1812–1815) na tle wydawnictw urzędowych z czasów Księstwa Warszawskiego, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1972, nr 11/3, s. 317–327.

⁴⁶ J. Przygodzki, op. cit., s. 160; ANK, sygn. 29/3/0/2.2/3657, k. 601; sygn. 29/3/0/2.2/3658, k. 523, 527.

zajmował wyjątkową pozycję w skali lokalnej⁴⁷. Nic też dziwnego, że znaczna część działań prefekta departamentu wiązała się z funkcjonowaniem samego miasta.

Oprócz rutynowych działań na barki prefekta spadały także problemy mniej typowe. Niektóre z nich należałoby zasygnalizować. Początkowo do najważniejszych spraw należała tak zwana koekwacja ciężarów wojskowych. W myśl dekretu króla z 26 czerwca 1811 roku utworzono specjalną Komisję Koekwacyjną przy prefekcie, która miała zająć się kwestią wynagrodzenia za nieopłacone wcześniej świadczenia na rzecz wojska polskiego. Zadaniem prefekta były wyjaśnianie spraw zaległych odszkodowań oraz przygotowanie wypłat dla osób, które realizowały świadczenia dla wojska. Chodziło tu o nadzwyczajne ciężary nałożone przez administrację wojskową Księstwa Warszawskiego na dawny cyrkuł krakowski latem i jesienią 1809 roku⁴⁸.

Ważniejsze problemy sprawiały organizacja, a następnie mobilizacja Gwardii Narodowej w październiku i listopadzie 1811 roku. Znaczna część mieszkańców departamentu uchylała się od służby w niej, co wywoływało wielką irytację prefekta. Ostatecznie Wodzicki zwrócił się do ministra wojny, księcia Józefa Poniatowskiego, o rozwiązanie Gwardii Narodowej Czynnej, na co otrzymał zgodę 16 grudnia tego roku. Znacznie lepsze rezultaty dała mobilizacja krakowskiej kompanii ruchomej Gwardii Narodowej, zarządzona przez prefekta 30 lipca 1812 roku. Odbędzie ona następnie trzymiesięczną kampanię na pograniczu z Rosją⁴⁹.

Dużą wagę prefekt departamentu przykładął do sposobu poboru podatków lokalnych. W maju 1811 roku Zastępcza Rada Muncypalna przygotowała projekt reform zasad poboru podatków: rogatekowego, mostowego i drożnego w Krakowie. Celem tych zmian było obniżenie stawek, by ożywić handel w mieście. Kasper Wielogłowski jako zastępca prefekta departamentu zgłosił własne koncepcje dotyczące połączenia tych opłat tak, aby kupcy nie musieli płacić kilkakrotnie różnych podatków przy wjeździe do miasta. Co ciekawe, powołał się przy tym na rozporządzenie Gubernium Zachodniogalicyskiego z 9 grudnia 1801 roku⁵⁰. Ten *casus* był dość typowy dla ziem wcielonych w 1809 roku do Księstwa Warszawskiego. Powszechnie uważano, że normy wprowadzone przez władze zaborcze trwale obowiązywały na ziemiach Księstwa. Co więcej, w wielu przypadkach argumentowano, że lepiej przystają one do rzeczywistości niż przeszczepiane tu zasady prawodawstwa francuskiego, co budziło niekiedy krytyczne uwagi członków rządu na temat rzekomego braku patriotyzmu mieszkańców⁵¹.

⁴⁷ Kraków został zaliczony 17 I 1812 r. do trzech miast kategorii „pierwszego rzędu” w państwie, po Warszawie, a przed Poznaniem. DPKW, t. 4, nr 38, Warszawa 1812, s. 38, 110.

⁴⁸ ANK, sygn. 29/72/0/1, vol 3, k. 4–7. Odszkodowania te rozpoczęto wypłacać dopiero po kongresie wiedeńskim. Dla porównania wysokość ciężarów nałożonych na mieszkańców Galicji w 1809 r. ustalono dopiero w 1818 r., a kolejne raty odszkodowań wypłacano aż do 1842 r. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie) [dalej: CPAHUL], fond 146, op. 79, spr. 90, k. 1–43; spr. 100–109.

⁴⁹ Szerzej zob. M. Baczkowski, *Wojsko polskie w napoleońskim Krakowie*, Kraków 2009, s. 60–75.

⁵⁰ ANK, sygn. 29/72/0/1, vol. 3, k. 17–26.

⁵¹ Ibidem, vol. 2, k. 11–33; sygn. 29/72/0/10, k. 29, 145 (krytyczna ocena mieszkańców Krakowa przez ministra policji Antoniego Potockiego). Całkowicie inną opinię na temat polskich uczuć patriotycznych mieszkańców Krakowa miał Wodzicki (op. cit., s. 15–16).

Sprawa poboru podatków wielokrotnie zaprzętała uwagę prefektury. W początkowym okresie okupacji rosyjskiej, 6 lipca 1813 roku, Kasper Wielogłowski jako zastępca prefekta złożył skargę do tymczasowego ministra spraw wewnętrznych księcia Ksawerego Druckiego-Lubeckiego o zarekwirowanie czopowego krakowskiego przez rosyjskiego gubernatora wojskowego Pawła Awerina i przesłanie go do Warszawy niezgodnie z zasadami wprowadzonymi przez Radę Najwyższą Tymczasową. Ta ostatnia uznała słuszność zażalenia, co można pochylić za duży sukces prefekta⁵².

Największym wyzwaniem okazała się jednak konieczność wyżywienia i zaopatrzenia wojsk polskich reorganizowanych po klęsce poniesionej w Rosji w 1812 roku w departamencie krakowskim, jak również utrzymania teoretycznie sprzymierzonego austriackiego korpusu posiłkowego (razem około 45 000 żołnierzy) wiosną 1813 roku. Kosztem ogromu pracy i dzięki uzyskaniu dodatkowych subwencji państwowych Wodzicki wraz z podległym mu personelem podolał temu zadaniu. Wprawdzie francuski rezydent Édouard Bignon 14 kwietnia 1813 roku pisał, że przydzielenie Wodzickiemu prefekta kaliskiego Antoniego Garczyńskiego do pomocy zraniło miłość własną prefekta krakowskiego, ale nie powstrzymało go przed dalszymi gorliwymi staraniami w tej materii⁵³.

Oprócz ważnych kwestii związanych ze sprawami fiskalnymi, finansowaniem instytucji publicznych, interpretacją obowiązujących norm prawnych czy sprawozdawczością prefekt zajmował się także kwestiami drugorzędnymi. Przykładowo ogrom korespondencji w latach 1810–1811 poświęcono sprowadzeniu chorego umysłowo Jana Schmidta ze szpitala lwowskiego do krakowskiego, za którego utrzymanie płacić miał magistrat Zamościa. Wymiana pism objęta między innymi Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, prefekta departamentu lubelskiego, urząd administracyjny powiatu zamojskiego, magistrat Zamościa, austriackie Gubernium we Lwowie i starostwo cyrkularne w Żółkwi. Nakład pracy i kosztów w tej materii był zupełnie nieadekwatny do rangi sprawy⁵⁴.

Działalność prefektów departamentu (zarówno Wodzickiego, jak i Wielogłowskiego) niejednokrotnie spotykała się z krytyką ze strony władz centralnych, a także różnych instytucji oraz osób prywatnych. Wytykano im chociażby nieznamość lub lekceważenie obowiązujących norm prawnych oraz opieszałość w sporządzaniu raportów. Przykładowo w grudniu 1811 roku minister spraw wewnętrznych Jan Paweł Łuszczewski skrytykował bierność Wodzickiego w sprawie finansowania szpitala św. Łazarza w Krakowie⁵⁵. Problem ten najwyraźniej nie został rozwiązany, gdyż 31 grudnia 1811 roku Łuszczewski znowu pisał do Wodzickiego: „pomimo

⁵² ANK, sygn. 29/72/0/2, vol. 6, k. 1.

⁵³ AGAD, sygn. 1/176/0/1/72, s. 669–670, 681–682, 699, 702–703, 722; sygn. 1/176/0/1/73, s. 26–27, 65. Zob. też: H. Chudzio, *Rozterki władzy. Rząd Księstwa Warszawskiego w Galicji* [w:] *Galicja w Księstwie Warszawskim*, red. H.W. Żaliński, H. Chudzio, Kraków 2009, s. 44–46, 56, 59–64; *Instrukcje i depesze rezydentów francuskich w Warszawie 1807–1813*, t. II, wyd. M. Handelman, Kraków 1914, s. 520. Znaczenie prefektury departamentu krakowskiego w dziele zaopatrzenia wojsk polskich zostało bardzo skrótowo potraktowane przez Mariusza Łukasiewicza. M. Łukasiewicz, *Armia księcia Józefa 1813*, Warszawa 1986, s. 60, 135 (błędnie opisany jako Henryk [!] Wodzicki).

⁵⁴ ANK, sygn. 29/72/0/3, vol. 3, s. 683, 767–787, 809–836.

⁵⁵ Ibidem, vol. 1, k. 371

wielokrotnego wezwania nie podał W. Prefekt departamentu krakowskiego dotąd projektu do etatów nie tylko szpitala św. Łazarza, lecz żadnego szpitala chorych w mieście Krakowie znajdujących się⁵⁶. Miesiąc później, 26 stycznia 1812 roku, Łuszczewski zganił Wodzickiego za samowolę polegającą na przejściu węgla ze składu państwowego i przekazaniu go wzmiankowanemu szpitalowi w celu ogrzania jego pomieszczeń⁵⁷. 10 listopada 1812 roku Wodzicki został skrytykowany przez kolejnego ministra spraw wewnętrznych, Tadeusza Mostowskiego, za pomijanie akceptacji Ministerstwa w kwestii szacowania wartości gruntów⁵⁸. 29 września 1813 roku został oskarżony przez krakowski cech szynkarzy o lekceważenie reskryptów ministerialnych w sprawie zakazu narzucania dodatkowych podatków. Rada Najwyższa Tymczasowa uznała część z tych zarzutów za uzasadnione⁵⁹.

Ta sama Rada 29 października 1814 roku udzieliła nagany nowemu prefektowi Wielogłowskiemu za „tak zbyteczne opóźnienie” w przeprowadzeniu nowego przetargu na dzierżawę czopowego⁶⁰. Dużo poważniejszą sprawą było oskarżenie wiosną 1815 roku zastępcy dyrektora skarbu departamentowego, a ostatecznie i samego Wielogłowskiego o nadużycia finansowe. W rezultacie prefekta aresztowano na polecenie Rady Najwyższej Tymczasowej. W wyniku interwencji różnych wysoko postawionych osób i instytucji (w tym krakowskiej Rady Muncypalnej) został on zwolniony w maju 1815 roku i powrócił na swoje stanowisko⁶¹.

Niekiedy prefekci podejmowali samodzielne decyzje, nie oglądając się na obowiązujący formalnie stan prawny, twórczo interpretując dekrety królewskie. Dobrym przykładem było wyrażenie przez Wodzickiego zgody na odbywanie cotygodniowych posiedzeń krakowskiej Rady Muncypalnej oraz rozszerzenie jej kompetencji administracyjnych i doradczych w maju 1812 roku. W wyniku tych rozporządzeń została ona przekształcona w prawdziwy samorząd miejski wbrew idei ustawodawcy⁶².

Duże kontrowersje wywołała próba ograniczenia aktywności gospodarczej żydów w Krakowie. Formalnie została ona podjęta przez prefekta w myśl dekretu Fryderyka Augusta z 19 marca 1812 roku oraz wcześniejszych austriackich dekretów gubernialnych, ale w rzeczywistości była gestem Wodzickiego w stronę krakowskiego kupiectwa chrześcijańskiego. Pod względem formalnoprawnym cała akcja była oparta na nadinterpretacji obowiązujących zasad. 26 marca 1812 roku prefekt zaproponował anulowanie wyniku przetargu na dzierżawę browaru na Podgórzu, który wygrał starozakonny, na rzecz chrześcijanina oferującego gorsze warunki finansowe.

⁵⁶ Ibidem, k. 373.

⁵⁷ Ibidem, k. 407.

⁵⁸ ANK, sygn. 29/72/0/2, vol. 5, k. 37.

⁵⁹ Ibidem, vol. 6, k. 17, 22–27.

⁶⁰ Ibidem, k. 171.

⁶¹ ANK, sygn. 29/3/0/2.2/3655, k. 537, 541.

⁶² Jeszcze 9 IV 1812 r. Wodzicki zarządził, że krakowska Rada Muncypalna ma zbierać się dwa razy w roku na sześciodniowe sesje. Jednak już 1 V 1812 r., powołując się na dekret królewski z 10 II 1809 r., zezwolił na zwoływanie posiedzeń nadzwyczajnych, następnie przekazał swoje kompetencje w tej kwestii prezydentowi miasta, a ostatecznie prezesowi Rady Muncypalnej. M. Baczkowski, *W cieniu...*, s. 53–57.

Propozycja ta spotkała się z akceptacją Ministerstwa Spraw Wewnętrznych⁶³. Rok później, w odpowiedzi na próbę ograniczenia handlu żydowskiego w Krakowie podjętą przez prefekta, Rada Najwyższa Tymczasowa w piśmie z 11 sierpnia 1813 roku generalnie zgodziła się z jego argumentacją. Zastrzegła jednak, że nie można całkowicie zablokować handlu żydów z chrześcijanami w Krakowie. Ostatecznie jednak scedowała na rzecz prefekta możliwość stanowienia lokalnego prawa⁶⁴.

Reasumując, wydaje się, że prefekci dość sprawnie administrowali departamentem krakowskim. Pomimo pewnej opieszałości w załatwianiu niektórych spraw administracyjnych podatki państwowe były uiszczane na czas, a liwerunki wojskowe dostarczane stosunkowo szybko. Procedura przetargowa była przestrzegana i starannie weryfikowana. Sprawozdawczość i statystyka stały na dobrym poziomie. Sporadycznie prefekci kreowali dość skutecznie własne koncepcje polityczno-gospodarcze. Nieco niżej należy ocenić działania kontrolne, szczególnie w kontaktach z władzami i różnymi instytucjami krakowskimi, z którymi kilkakrotnie doszło do poważnych sporów. Co istotne, na działalność prefektów nie wpłynęła w widoczny sposób okupacja departamentu krakowskiego przez wojska rosyjskie od maja 1813 roku⁶⁵.

Dla obydwu prefektów był to dopiero ich pierwszy etap kariery urzędniczej. Stanisław Wodzicki w latach 1815–1830 zasiadał w fotelu prezesa Senatu Wolnego Miasta Krakowa, a Kasper Wielogłowski w 1815 roku został senatorem-kasztelanem Królestwa Polskiego i prezesem Komisji Województwa Krakowskiego z siedzibą w Kielcach, a w latach 1833–1836 był prezesem Senatu Wolnego Miasta Krakowa. W ten sposób piastowanie prestiżowego urzędu prefekta stało się dla obu polityków czasem zdobywania doświadczeń przed późniejszym objęciem władzy wykonawczej w miniaturowym państewku – Rzeczypospolitej Krakowskiej⁶⁶.

BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD)

Protokoły Czynności Rady Ministrów (RM)

sygn. 1/176/0/1/72

sygn. 1/176/0/1/73

⁶³ ANK, sygn. 29/72/0/1, vol. 3, k. 181–185; zob. też: Z. Filipiak, *Ograniczenia praw politycznych i cywilnych ludności żydowskiej w Księstwie Warszawskim*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2010, t. VI, s. 24–26.

⁶⁴ ANK, sygn. 29/72/0/2, vol. 6, k. 2, 7. O stosunku krakowskiej Rady Muncypalnej wobec żydów zob. M. Bączkowski, *W cieniu...*, s. 136–140.

⁶⁵ ANK, sygn. 29/3/0/2.3/3869, s. 181, 245.

⁶⁶ Szerzej zob. S. Wachholz, op. cit.

Archiwum Narodowe w Krakowie (ANK)

Magistrat Miasta Krakowa 1796–1816 (MMK)

sygn. 29/3/0/2.2/3655–3664 (dawne Mag I/42–50)

sygn. 29/3/0/2.3/3835–3841 (dawne Mag I/220–226)

sygn. 29/3/0/2.3/3869 (dawne Mag I/254)

sygn. 29/3/0/2.3/3936 (dawne Mag I/321)

Prefektura Departamentu Krakowskiego (PDK)

sygn. 29/72/0/1–22 (dawne: PDK 1–22)

Центральний державний історичний архів України, м. Львів [Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie (CPAHUL)]

Fond 146, op. 79, spr. 90, 100–109

Źródła drukowane

Bartel W., Kosim J., Rostocki W., *Ustawodawstwo Księstwa Warszawskiego. Akty normatywne władzy najwyższej*, t. 1b–4, Warszawa 1964–1969.

„Dziennik Departamentowy Krakowski” 1812.

Dziennik praw Księstwa Warszawskiego, nr 1–48, Warszawa 1808–1812.

„Gazeta Krakowska” 1812.

Instrukcje i depeze rezydentów francuskich w Warszawie 1807–1813, t. II, wyd. M. Handelsman, Kraków 1914.

Kalendarzyk Polityczny Chronologiczny i Historyczny na rok pański 1811 z Magistraturami Krajowymi, Warszawa [1811].

Kalendarzyk polityczny pijarski na rok przestępny 1812, Warszawa 1811.

Kalendarzyk polityczny pijarski na rok 1814, Warszawa [1813].

Pamiętniki hr. Stanisława Wodzickiego, Kraków 1888.

Opracowania

Baczkowski M., *W cieniu napoleońskich orłów. Rada Muncypalna Krakowa 1810–1815*, Kraków 2010.

Baczkowski M., *Wojsko polskie w napoleońskim Krakowie*, Kraków 2009.

Chudzio H., *Rozterki władzy. Rząd Księstwa Warszawskiego w Galicji* [w:] *Galicja w Księstwie Warszawskim*, red. H.W. Żaliński, H. Chudzio, Kraków 2009.

Cichoń P., *Rozwój myśli administracyjnej w Księstwie Warszawskim 1807–1815*, Kraków 2006.

Cichoń P., *Wpływy francuskie w administracji Księstwa Warszawskiego*, ZNUJ, „Prace Historyczne” 2013, z. 1 (*Rok 1812. Studia z dziejów polityczno-militarnych*, red. M. Baczkowski, K. Kuras), s. 1–18.

Cichoń P., *Zmiany prawnoustrojowe w „napoleońskim” Krakowie w latach 1809–1815*, „Studia z Dziejów Prawa i Państwa Polskiego” 2021, t. XXIV, s. 31–48.

Filipiak Z., *Ograniczenia praw politycznych i cywilnych ludności żydowskiej w Księstwie Warszawskim*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2010, t. VI, s. 5–30.

- Gembarzewski B., *Wojsko polskie. Księstwo Warszawskie 1807–1814*, Warszawa 1905.
- Goclon J., *Polska na królu pruskim zdobyta. Ustrój, administracja i sądownictwo doby Komisji Rządzącej w 1807 roku*, Warszawa 2002.
- Kallas M., „*Dziennik Departamentowy Krakowski*” (1812–1815) na tle wydawnictw urzędowych z czasów Księstwa Warszawskiego, „*Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego*” 1972, nr 11/3, s. 317–327.
- Kallas M., *Konstytucja Księstwa Warszawskiego, jej powstanie, systematyka i główne instytucje w związku z normami szczególnymi i praktyką*, Toruń 1970.
- Kallas M., *Organy administracji terytorialnej w Księstwie Warszawskim*, Toruń 1975.
- Kallas M., *Podział administracyjny Księstwa Warszawskiego (1806–1815)*, „*Czasopismo Historyczno-Prawne*” 1978, t. 30, z. 2, s. 93–113.
- Knopp T., *Prefekci Księstwa Warszawskiego. Przyczynek do portretu zbiorowego*, „*Studia Historyczne*” 2012, nr 3–4, s. 357–370.
- Krzos K., *Z księciem Józefem w Galicji. Rząd Centralny Obojga Galicji*, Warszawa 1967.
- Łukasiewicz M., *Armia księcia Józefa 1813*, Warszawa 1986.
- Malec J., *Wpływy napoleońskie w strukturze administracji ziem polskich w pierwszej połowie XIX wieku* [w:] *Studia z dziejów administracji nowożytnej*, red. J. Malec, Kraków 2003, s. 113–126.
- Nieuważny A., *Toruń w dobie wojen napoleońskich i Księstwa Warszawskiego* [w:] *Historia Torunia*, t. III, red. M. Biskup, Toruń 2003, s. 47–83.
- Przygodzki J., *Rada Najwyższa Tymczasowa Księstwa Warszawskiego 1813–1815. Organizacja i działalność*, Wrocław 2002.
- Rembowski A., *Z życia konstytucyjnego Księstwa Warszawskiego*, Kraków 1905.
- Rosner A., *Czy członkowie rad departamentowych w Księstwie Warszawskim „sami z siebie umieli być obywatelami”* [w:] *Ustrój i prawo w przeszłości dalszej i bliższej*, red. J. Malec, W. Uruszczyk, Kraków 2001.
- Rostworowski M., *Rada Ministrów i Rada Stanu Księstwa Warszawskiego. Przyczynek do dziejów ich organizacji*, Kraków 1911.
- Skarbek F., *Dzieje Księstwa Warszawskiego*, t. 1–2, Poznań 1860.
- Smyk G., *Francuskie prawo i instytucje ustrojowe w Księstwie Warszawskim*, „*Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*” 2007, t. LXII (Sectio f. Historia, *Księstwo Warszawskie z perspektywy 200 lat. Ludzie – instytucje – tradycja*), s. 35–51.
- Sobociński W., *Historia ustroju i prawa Księstwa Warszawskiego*, Toruń 1970.
- Wachholz S., *Rzeczpospolita Krakowska (okres do 1830 r.)*, Warszawa 1957.
- Willlaume J., *Fryderyk August jako Książę Warszawski (1807–1815)*, Poznań 1939.